

זכרון עולם

האשה החשובה ודפנת צדקה וחסד

מרת ורדה שניצר

ע"ה

ב"ר מאיר ז"ל

תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד

משה שניצר

ז"ל

ב"ר מנחם מנדל ז"ל

תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"

ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי"

חולם סוכר 3 תד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, כ' טבת תשע"ח מסכת שבועות מ' - מ"ו ♦ פרה ט', ח' - י', ה' גליון מס' 972

השבוע בגליון

♦ האם חובה לכבד "תלמידה חכמה"

♦ אשה "בעלת מעשים"

♦ מהו "מיגור", כיצד הוא פועל ומדוע

♦ ההבדל בין "מאמין" ל"יודע"

♦ אדם רשאי לתבוע חוב מחבירו, על סמך רישום בפנקסו

♦ הירושה הגדולה של ניירות ערך

דבר העורך

רצה הקב"ה לזכות את ישראל

במעמד פתיחה של שיעור דף היומי שנתיידיס על ידי בית מדרשנו, דרש הרב מגיד השיעור והביא את דברי המשנה במסכת מכות (פרק ג' משנה ט"ז) האומרת: "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות". הרמב"ם מסביר כי בכך שהרבה הקב"ה במצוות "אי אפשר שלא תעלה ביד האדם מצווה אחת בכל ימיו, על מתכונתה ושלמותה ותשאר נפשו ותתקיים באותו מעשה". הקב"ה ברחמיו, הותיר לכל אחד את האפשרות לקיים מצווה כלשהי בשלמותה המוחלטת וכך לזכות את נפשו.

סיפור מרתק ומפעים נזדמן לשולחן המערכת.

יהודי בשם מ. דוויטש התגורר בפריז. כתבתו היוותה מוקד משיכה למשולחים סובביו על פתחי הגבירים, והכל ידעו כי בביתו יתקבלו בסבר פנים יפות ובמתת יד רחבה.

ויחי היום, ואל ביתו נכנס ראש ישיבה נכבד אשר מזה זמן רב קננה בלבו התחושה, כי מאחורי פעילות הצדקה הענפה, מסתיר מר דוויטש מאורע מיוחד שעבר עליו, והוא ביקש לדעת האם אמנם יש דברים בגו.

אכן, הסתבר שבאמתחתו של מר דוויטש שעבר את אימי המלחמה הנוראה, מסתתרת לה פרשה מופלאה של קידוש ה' ומסירות נפש, שבסופה, רווח והצלה עמד ליהודים. "בזמן המלחמה" סיפר, "הייתי בהונגריה. עוד בטרם כניסתי של הנאצים ימ"ש, כינס ראש העיר בודפסט, שהיה אנטישמי מובהק, כשלש מאות יהודים למחנה סגור, כדי לקדם את פני הקלגסים כיאה וכיאות. גם אני נקלעתי לאותו מחנה ונכלאתי בו עם אחי היהודים. כמוכן שהאוכל היה טרף, ואני וחברי נאלצנו להתנזר ממאכלות אסורות.

עברה לה תקופה, ואנו, שהקדנו לאכול מאכלים כשרים בלבד, הרגשנו שהמחסור באבות המזון משפיע לרעה על בריאותנו, והחל בינינו ויכות. היו שרצו לבקש ממפקד המחנה שיקים מטבח כשר, כנגדם, היו שטענו, כי לשמע בקשה מעין זו, עלול

◀◀

דף מא/א ואי צורבא מרבנן הוא לא משבעין ליה

האם חובה לכבד "תלמידה חכמה"

דרשו חז"ל (קידושין לב/ב) מן הפסוק (ויקרא יט/לב) "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן", כי יש לקום הן מפני אדם זקן בשנים, והן מפני זה שקנה חכמה, הלא הוא החכם.

לקום לפני זקנה: בספר "חסידיים" (תקע"ח) כתב: "מפני שיבה תקום וגו' ואפילו זקנה". בעל "שבט הלוי" (שו"ת ח"י סי' קי"ד ו"ה"ה סי' ק"ל) מציין, כי אף שיש דעות אחרות בנושא זה (עיי' "ברית עולם" על ספר חסידיים שם, ועיי' בשו"ת "הלכות קטנות" ח"א סי' קנ"ד), חובה לכבד אשה זקנה, שהרי "ספקא דאורייתא לחומרא" [ראה ב"חידושי שפת אמת" ליו"ד המיוחסים לחידושי הרי"ם, סי' רמ"ד סעי' ח' שכתב, כי אין מן הראוי שאיש יקום מפני אשה, ולכן אין אדם חייב לקום כי אם מפני מופלגת בזיקנה].

לקום לפני "אשת חבר": למדנו בגמרתנו (ל/ב), ש"אשת חבר הרי היא כחבר", כלומר, אשתו של החבר, היינו, של תלמיד חכם, שווה במעלתה לבעלה, ויש לכבדה משום כבוד התורה של בעלה. לפיכך, מספרת גמרתנו, קם רב נחמן מפני אשת רב הונא, כאשר היא הופיעה בבית דינו. נחלקו הראשונים, אם דין זה הוא מן התורה או מדברנן (עיי' רמב"ן, רשב"א, ריטב"א, רא"ש ור"ן ל/ב. ועיי' שו"ת "שאלת יעבץ" ח"ב סי' קל"ה), ויש שאף מבארים את דעת הפוסקים כי הלכה זו אינה מעיקר הדין, כי אם ממידת חסידות ("כנסת הגדולה" י"ד סי' רמ"ד). מכל מקום, לכל הדעות יש לקום מפני "אשת חבר" ולכבדה.

אשה בקיאה בתורה נחשבת "תלמידה חכמה"? אלא, שעדיין יש לברר, כיצד לנהוג ב"תלמידה חכמה", באשה הבקיאה בתורה, אשר מחמת בעלה בלבד אין כל סיבה לקום בפניה. יסוד הספק הוא אם אשה בקיאה בתורה היא "תלמידה חכמה". שהרי, ברור, כי עצם ידיעת התורה אינה מקנה לאדם מעמד של "חכם", אלא כאשר בקיאותו בתורה נרכשה על ידי קיום מצוות תלמוד תורה. ובכן, בעל "מנחת חינוך" (מצוה רנ"ז) כתב, כי אשה בקיאה בתורה אין דינה כתלמיד חכם, שכן, "אינו נקרא חכם רק אם הוא מצווה ללמוד ולקנות חכמה", ולפיכך, אין צורך לקום לכבודה וכן דעת האריז"ל (הובא ב"בן איש חי", פרשת כי תשא אות ט"ז).

לעומת זאת, חבר פוסקים, בהם המהר"י עייאש ובעל שו"ת "בית יהודה" (י"ד סי' כ"ח) סוברים, כי מאחר שנשים מצוות בלימוד הלכות התורה הנוגעות להן (כ"י אור"ח סי' מ"ז סעי' י"ד בשם "האגור"), אשה בקיאה בתורה קנתה לעצמה מעמד של "חכם", ויש לכבדה.

בעל "שדי חמד" (ח"א דף קט"ז אות נ"ט), מביא מסוגייתנו **ראה יפה** בשם "ריש מתיבתא דדווינסק", כי אין חובה לכבד אשה חכמה, כלהלן.

מבואר בגמרתנו, כי אדם הטוען שהוא פרע שטר הלוואה המוצג על ידי המלווה, רשאי לדרוש מן המלווה להשבע, כי החוב טרם נפרע. בהקשר לכך מקשה הגמרא "וכי מה בין זה לפוגם את שטרך", כלומר, משנה מפורשת (כתובות פז/א) קובעת, כי אשה המבקשת לגבות מבעלה את דמי כתובתה, ושטר הכתובה שבידה **פגום** [פגום במהותו על ידי שהודתה, כי חלקו נפרע], אינה גובה את כתובתה אלא

זעילוי נשמת

הר"ר **יהודה לקס** ז"ל

ב"ר שלום ומלכה ז"ל לב"ע כ"ב בטבת תשס"א

תנצב"ה

הונצח ע"י זוג' מרת **חנה לקס** תחי' - גבעת שמואל וילדיו: **לקס - שוהם, ג. לקס - יד בנימין, ד. קליין, מ. בוקובזה** - גבעת שמואל

זעילוי נשמת

הגאון הרב **שלמה קרובקה** זצ"ל

בן ר' יעקב ז"ל ראש ישיבת אור ישראל וממייסדיה

נלב"ע כ"א טבת תשכ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י משפחת **פלטובסקי** ומשפחת **שטרנל** שיחייו - גבעת שמואל

זעילוי נשמת

מרת **יהודית בריינה קמר** ע"ה

בת הרב אברהם מרדכי ואסתר טוביה וינגרטן ז"ל

נלב"ע כ"ג בטבת תשס"ח

תנצב"ה

הונצחה ע"י בניה **יוסף משה יהודה ואבינועם קמר** שיחייו

בשבועה. מוכח, איפוא, כי רק כאשר השטר שבידי המלווה פגום הוא, רשאי הלווה לדרוש ממנו להשבע. מדוע אם כן, מבואר בסוגייתנו שכל לווה רשאי לדרוש מן המלווה להישבע, אף כאשר אין שטרו פגום? טוען בעל "שדי חמד", הרי בסוגייתנו מבואר, כי אם המלווה הוא תלמיד חכם, אין משביעין אותו, כדי שלא לזלזל בכבודו כאילו הוא בא בתביעת שווא. לכאורה, אם כן, ניתן לומר, כי אכן כל לווה רשאי לתבוע את המלווה להשבע, ואילו המשנה עוסקת באשה "תלמידה חכמה" התובעת את כתובתה, אשר מפאת היותה תלמידה חכמה אין משביעין אותה, ובכל זאת קובעת המשנה כי מאחר שבידיה שטר פגום, עליה להשבע? אין זאת, אלא שאשה אין דינה כ"תלמיד חכם"... [עדיין צ"ע דלמא איירי באשת חבר].

אשה "בעלת מעשים": למרות האמור, כתב ה"מנחת חינוך" (שם), כי מאחר שמלבד זקן ותלמיד חכם, יש לכבד "בעל מעשים" (שבת לא/ב, קידושין לג/ב, עיי' "שולחן ערוך" יו"ד סי' רמ"ד סעי' י"ב, ט"ז ס"ק ו'), חובה לכבד אשה צדקנית המדקדקת במעשיה וראויה לתואר "בעלת מעשים".

דף מב/א מיגו דיכול לומר להז"ם

מהו "מיגו", כיצד הוא פועל ומדוע

הסוגיות אותן אנו לומדים בימים אלו עוסקות בטענות הנשמעות מפי בעלי הדין בבית הדין. בעת לימוד דפים אלו, מן הראוי לתהות על קנקנו של אחד מן המושגים היסודיים ביותר בדיני ממונות, הלא הוא ה"מיגו", מילה ארמית שפירושה הוא "מתוך" [ואפך ית עמך מיגו גלותא].

"מיגו" - הענקת חסות לטענה מעוררת: כאשר אחד מבעלי הדין טוען לזכותו טענה בלתי משכנעת, אין טענתו מתקבלת. אולם, אם בית הדין נוכח, כי היה בידו לטעון טענה אחרת, משכנעת יותר, אזי הוא נאמן "מיגו", מתוך שהיה בידו לטעון את הטענה השניה, האמינה יותר. כלומר, בידינו הוכחה מוצקה שהלה דובר אמת, שהרי אם הוא היה שקרן, וודאי היה בוחר בשקר המוצלח יותר. עניינו של ה"מיגו" הוא, איפוא, הענקת חסות לטענה מעוררת הנשמעת מפי אחד מבעלי הדין. בשורות הבאות נציג שני מקרים, זהים לכאורה, אשר באחד מהם מותר להסתייע בטענת "מיגו", אך לא במקרה השני. נבחן את ההבדלים ביניהם, ואגב כך נכיר את צדדיו החבויים של ה"מיגו".

מחוייב שבועה: ראובן נתבע על ידי חבריו להשיב לו הלוואה שניתנה לו בלא שטר חוב. אם ראובן "כופר הכל", היינו: כופר בתביעה וטוען כי לא לוה מחבריו מאומה, בית הדין אינו מחייבו להשבע, שהרי התובע כלל לא הוכיח את טענתו [אמנם, מדרבנן עליו להשבע שבועת "היסת"]. אולם, אם ראובן "מודה במקצת" מן הסכום שנקב בו המלווה, עליו **להשבע** כדי להוכיח את צדקתו [שכן, הודאתו בחלק מן התביעה מוכיחה, כי יש בסיס לתביעה זו].

מחוייב ממון: שמעון נתבע על ידי חבריו להחזיר לו את הבהמה שלקח ממנו. אם שמעון יטען, כי הוא לקח אותה כמשכון בגין נזק שגרמה לו הבהמה, עליו להחזירה מיד, אלא אם כן יוכיח את קיומו של הנזק. אולם, אם הוא יטען כי קנה בהמה זו ממנו, הרי הוא נאמן, מאחר שלכל אדם יש חזקה שאינו גנב, ואין מוציאים את הבהמה מרשותו (עיי' ב"ב לו/א הנהו עזי דאכלו חושלא, באופן שיש דין מוחזק בבהמה). התבוננות קלה בשני המקרים מעלה, כי הן לרשות ראובן, ה"מודה במקצת" שהתחייב שבועה, והן לרשות שמעון, הטוען כי תפס את הבהמה כמשכון עקב הנזק שנגרם לו, עומדת טענת "מיגו" נפלאה. שכן, אם ראובן הוא שקרן, מדוע אינו "כופר הכל"? ואם שמעון אינו דובר אמת, מדוע אינו טוען שקנה את הבהמה? עלינו, איפוא, לפטור את ראובן, ישר הדרך, מן השבועה, ואת שמעון, איש האמת, מהחזרת הבהמה.

אולם, בסוגייתנו מבואר, כי אין בכוחו של "מיגו" זה, להקנות אמינות לראובן מחוייב השבועה. שכן, אם אמנם בית הדין היה בטוח שראובן אינו "כופר הכל" בגין ישרותו, היה על הדיינים להאמין לטענתו הנוכחית - "מודה במקצת". ברם, אומרת הגמרא, יתכן, שגם בטענתו הנוכחית הוא משקר, והעילה לכך שאינו מגדיל לשקר, נעוצה במניע נפשי מוכר וידוע: "חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו". היינו: בדרך כלל, לוה מסוגל לכפור במקצת מסכום ההלוואה, אך אין הוא מעיז לכפור בהלוואה כל עיקר.

סיכומו של דבר, כל בר דעת מבין, כי כאשר ידוע לבית הדין שבעל הטענה המעוררת מנוע מלטעון את הטענה המוצלחת מסיבות כל שהן, קורס לו תהליך ה"מיגו". לכאורה, לאור האמור, גם המיגו של שמעון, הטוען כי תפס את הבהמה כתשלום עבור חוב עלום, הוא "מיגו דהעזה", משום שנח לשמעון לטעון לקיומו של נזק שבעל הבהמה אינו יכול להכחישו, מאשר לטעון שקנה את הבהמה, בעוד הוא ובעל הבהמה יודעים, כי שקר דיבר. ממילא, כאשר הוא טוען, שתפס את הבהמה כמשכון בגין נזק שנגרם לו, אין להתייחס אליו בוודאות, כאל אדם ישר שנמנע מלשקר ולטעון שקנה בהמה זו, אלא ניתן להתייחס אליו גם כאל שקרן, אשר ליבו לא הסכין כי אם לשקר "קטן" ולא לשקר "גדול".

לאור ההגיון הרב הטמון בסברה זו, הורמו במהלך הדורות מאות אלפי גבות ישיבתיות בבתי המדרשות שברחבי תבל, למקרא הכרעתו של הש"ך (כדעת ראשונים רבים, ח"מ סוף סי' פ"ב אות ו' ובקיצור כללי מיגו אות כ'), כי ראובן מחוייב השבועה **אינו רשאי** להסתייע ב"מיגו דהעזה", ואילו שמעון תופס הבהמה, **רשאי** לגייס לצידו את ה"מיגו דהעזה", ולהיפטר על ידו מהשבת הבהמה לבעליה הקודמים. להלן אחד ההסברים הרווחים לביאור דבריו.

המפקד להתפרץ בכעס ולהעניש את קבוצתו. לבסוף, ניגשה נציגות מטעמנו, ואני בתוכם, וברגליים רועדות ביקשנו מהמפקד מטבח כשר. **"אני** לא יודע מה זה מטבח כשר" ענה המפקד. "אך יודע אני, כי "כשר" משמעותו לאכול פחות וממילא תהיו חלשים יותר. אני מוכן להסכים לבקשתכם, אך בו ביום, שאחד מקבוצתכם יחלה ולא יוכל להופיע לעבודה, אסגור את המטבח". הסכמנו, וכי ברירה היתה לנו? עשינו הכל כדי לשמור על המטבח "שלנו". בכל פעם שאחד מאיתנו חלה, הפעלנו את כל האמצעים כדי לחפות עליו ולסייע לו להגיע לעבודת הפרך, כדי שהמפקד הערץ לא ימצא, חלילה, עילה לסגור את המטבח.

"יום אחד", סיפר מר דויטש, "קרא מפקד המחנה למסדר את כל כלואי המחנה, והקריא בפנינו מכתב שקיבל מאת המפקדה העליונה, בו הוא מתבקש לחלק את דרי המחנה לשניים. קבוצה אחת תלך לשדה הקרב, שם זקוקים לבשר תותחים, והקבוצה השנייה תתלווה אליו לעבודה בתוך העיר שאינה כרוכה בסכנת נפשות. "אתם", הצביע עלינו המפקד, "באים איתי לתוך העיר. אני זקוק לבחורים חרוצים שכמותכם, שמעולם לא החסירו יום עבודה!".

כך היה. למרבה הפלא, קבוצתנו כולה שרדה את אימי המלחמה, ואיש לא נהרג.

איני יודע חשבונות שמים, אך ראינו בעליל כיצד התורה היא שהגנה עלינו. אם עד אותו יום סברתי שעל ידי קיום התורה אנו שומרים עליה, עתה, הסתבר לי, כי להיפך, התורה הקדושה היא השומרת עלינו!"

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

ללמוד
משנה

מהיום זה קל!

תכנית לימוד יומית
שתי משניות יומיות להשלמת
סדר זרעים בשנה

צלצלו עכשיו וקבלו ספר
חודשי ראשון **הינם** *3764

פירוש ברור | גודל קומפאקט | עיצוב ספואר ואותיות | מותאים לכל | מניח חודשי | נוח להבנה | זמן קצר

שיעור והפצה
יפה טף

"התחברתי והרגשתי" את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,
24 שעות ביממה
מתחברים לשיעור
המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

לעילוי נשמת

מרת **שושנה ברגר** ע"ה

ב"ר אברהם שויבין ז"ל נלב"ע י"ט בטבת תשע"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י משפחות **לוסטיג, קוק וכרמל** הי"ו

לעילוי נשמת

הרבנית **מאשה מרקוביץ** ע"ה

בת ר' נחום יואל הלוי ז"ל נלב"ע י"ט בטבת תשל"ו

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו
הר"ר **צבי מרקוביץ** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **נפתלי צבי שיף** ז"ל

ב"ר יששכר דב ז"ל נלב"ע כ"א בטבת תשנ"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו - אפרת

לעילוי נשמת

הר"ר **מאיר הירש** ז"ל

ב"ר יהושע צבי ז"ל נלב"ע כ"ב בטבת תשל"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י משפחת **הירש** שיחיו - אפרת

לעילוי נשמת

הר"ר **מנשה וסרצוג** ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע כ"ב בטבת תשל"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

על ראובן מוטל להוכיח את טענתו: עלינו להבחין היטב בין המוטל על ראובן מחוייב השבועה, לבין המוטל על שמעון תופס הבהמה. שכן, השבועה הוטלה על ראובן משום שבית הדין נוכח, כי עליו להוכיח את צדקתו. כאשר ראובן מבקש לספק לבית הדין הוכחה אחרת חלף השבועה, עליה להיות אמינה ומבוססת לפחות כמהימנות השבועה. לפיכך, אם בידיו "מיגו" בריא והגון המוכיח, כי הוא איש אמת, פטור הוא מן השבועה, אך אם ברשותו "מיגו דהעזה", מיגו מעורער ובלתי מבוסס, אין מתחשבים ב"מיגו" זה, וחוזרת ומוטלת עליו החובה להשבע.

על שמעון מוטל לשכנע כי הוא צודק: לעומת זאת, שמעון מעולם לא נדרש להביא הוכחה לכך שהבהמה שלו היא. הגע עצמך, לו היה שמעון טוען, כי קנה בהמה זו, היה הוא נאמן. כלום הוא הציג בכך הוכחה לפני בית הדין? כל שעשה הוא, לשכנע את בית הדין להסיר מעליו את התביעה. לפיכך, רשאי שמעון להסתייע ב"מיגו דהעזה", אשר אמנם אינו אלא "מיגו" קלוש, אך טענתו הנוכחית הקלושה - כי תפס את הבהמה כמשכון בגין הנזק, בצירוף עם ה"מיגו" הקלוש, די בהם כדי לשכנע את הדיינים, שאין בכוחם לאלץ את שמעון להחזיר את הבהמה לתובע ("קהילות יעקב" ב"מ סי' ג', וכע"ז כתב התומים כללי מיגו אות פ"א. ביאור נוסף, עיי "פני יהושע" ב"ק קז/א וב"קובץ שיעורים" ב"ב אות כ"ז בשם רבינו יונה, וע"ע קוב"ש ח"ב סי' ג' אות כ"ב. ועיי "משנה למלך" הל' מלוה ולווה פרק כ"א סוף הל' א', וב"שער משפט" סי' פ"ב ס"ק א', וראה בספר "דברי יעקב" ב"מ סוף פרק המקבל).

דף מה/א והחנוני על פנקסו

ההבדל בין "מאמין" ל"יודע"

סוגייתנו עוסקת במעביד, אשר בסיום יום העבודה שלח את פועלו לחנות לממכר מוצרי מזון, כדי לקבל שם מוצרים חלף עבודתו. לבסוף טען הפועל, כי לא קבל מאומה מן החנווני, ועל כן המעביד חייב לשלם לו את שכרו, ואילו החנווני דרש מן המעביד לפרוע את החוב בגין המצרכים שנתן לפועל, וכהוכחה לדרישתו הוא הציג את פנקסו בו רשום חוב זה וכלשון סוגייתנו - "והחנוני על פנקסו". במקרה זה, קובעת סוגייתנו, וכן נפסק להלכה ("שולחן ערוך" חו"מ סי' צ"א סעי' א'), הן הפועל והן החנווני נשבעים, ובעל הבית משלם לכל אחד מהם.

אדם רשאי לתבוע חוב מחבירו, על סמך רישום בפנקסו: מסוגייתנו הוכיח הרא"ש (הביאו בנו בעל ה"טור" בשם תשובות אביו הרא"ש, כלל פ"ו) חידוש גדול, והוא, כי אדם המקפיד על רישום מדויק של הוצאותיו והכנסותיו ותובע מחבירו להחזיר לו חוב, רשאי לטעון, כי ברור לו שהחוב לא שולם, אף שאין הוא זוכר זאת אלא מסתמך על פנקסו. זאת, הוא מוכיח מלשון המשנה - "וחנווני על פנקסו". כלומר, החנווני עצמו אינו זוכר לבדו את החוב, אך הוא רשאי להסתייע בהוכחה חיצונית זו, כדי להחשב כמי ש"יודע" שפלוגי חייב לו ממון, ואף לזכות בדין (עיי "שולחן ערוך" חו"מ סי' צ"א סעי' ד, ה'). אמור מעתה, על סמך הרישום בפנקסו, "יודע" בעל הפנקס כי פלוגי חייב לו ממון.

הנתבע-איני יודע, אולם אני מאמין לתובע! שאלה מעניינת התגלגלה אל שולחנו של בעל "בית יצחק". בראשונים מבואר (רש"י ב"ק קיח/א, ב"מ ז/ב ד"ה "רב נחמן"), כי התובע את חבירו לשלם לו ממון, והלה טוען כי אינו יודע אם הוא חייב לו אם לאו, רשאי הנתבע לפטור את עצמו מתשלום, אם יישבע כי אכן אינו יודע. והנה, מעשה באדם ישר דרך שהופיע בבית הדין וטען, כי אינו יודע אם הוא חייב ממון לתובע, אך התובע נחשב בעיניו כאדם הגון, והוא מאמין לתביעתו.

נשאלת השאלה, כיצד יש להתייחס לאיש מוזר זה. האם אחר שהוא מאמין לתובע, הוא נחשב כמי שבעצמו "יודע" שהוא חייב, או שמא, הוא עצמו אינו יודע אלא שהוא מאמין לחבירו?

מאמין נחשב כידע: הגאון רבי יצחק שמעלקעס אב"ד לעמבערג פסק נחרצות (שו"ת "בית יצחק" חו"מ סי' נ"ג אות י"ב) כי אותו אדם נחשב כ"יודע" שהוא בעל חוב. הגע עצמך, הוא כותב, וכי מי שמעולם לא ראה את יבשת אמריקה, אינו נחשב כידע שהיא קיימת? כלום הוא נחשב כ"מאמין" בקיומה ולא כ"יודע"? לפיכך, אין הוא רשאי להשבע כי הוא אינו יודע שהוא חייב מעות לחבירו, ועליו לשלם את סכום התביעה.

מאמין אינו נחשב כידע: לעומת זאת, חתנו - רבי נתן לוי אב"ד רישא, ונכדו - רבי אהרן לוי, אף הוא אב"ד רישא, חלקו על דבריו. שכן, קיים חילוק מהותי בין אמונה בטענת הזולת לבין אמונה בקיומה של יבשת אמריקה. כל יושבי תבל, אף אלו אשר מימיהם לא דרכה כף רגלם ביבשת אמריקה, מקבלים הוכחות חותכות על קיומה על ידי דיווחים עליה וממנה, ומכתבים, בני אדם, סחורות ושאר אמצעים המאמתים את קיומה עלי אדמות. אולם, ידיעתו של נתבע תמים וישר זה, אינה מתבססת על מציאות, כי אם על דבריו של התובע בלבד. אמונה כזו, אין לכנותה בשם "ידיעה" (הערה במפתחות לשו"ת "בית יצחק" שם ב"הדרש והעיון" דברים מאמר מ"ז).

דף מו/ב לאחזוקי איניש בגנבי לא מחזקינן

הירושה הגדולה של ניירות ערך

מעשה ביהודי אמריקאי אמיד, אשר הפקיד בבנק ניירות ערך רבים. בשעת הפקדתם הוא התבקש על ידי פקיד הבנק להצהיר, לכל מקרה שלא יבוא, מי הוא זה שלאחר מאה ועשרים שנותיו ייהנה מממונו המופקד בבנק. נטל האיש את עטו, ושרבט את שמו של בנו הבכור - חנוך. לאחר פטירתו של האב, טען חנוך לבעלות על הממון שבחשבון בנק זה, בעוד אחיו טענו כנגדו,

חווייה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: 3029 *

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

כי אביהם לא התכוון להוריש לו בלבד ממון זה, ורישום שמו במסמכי הבנק נועד לצרכים רשמיים גרידא. בשאלה זו, כלולים מספר נידונים הלכתיים, ואחד מהם הוא, אם הכלל המוביל בכל הספיקות הנוגעים לדיני ממונות - "המוציא מחבירו עליו הראיה", ואשר לפיו מותירים את הממון בידי המחזיק בו, תקף גם לגבי חנוך, המוטב הבלעדי של חשבון הבנק. הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (ש"ת "אגרות משה" ח"מ ח"א סי' י"ז) אשר להכרעתו הובא מקרה זה, פרס את היריעה בפני בני המשפחה כלהלן.

המוציא מחבירו עליו הראיה: אנו יודעים, כי "המוציא מחבירו עליו הראיה", שהרי, המצאות החפץ ברשות המחזיק בו מהווה את ההוכחה הטובה ביותר לבעלותו עליו, ואין הוא צריך להוכיח זאת באופן אחר.

אולם, אם התובע יטען בעזרת שני עדים, כי הוא הבעלים הקודם של חפץ זה - "מרא קמא" בלשון הגמרא - ואמש עוד היה חפץ זה בבעלותו, בטלה מאליה הוכחת הנתבע לבעלות על החפץ מעצם המצאות החפץ ברשותו, שכן, בעליו הקודם טוען, כי מעולם לא מכרו למחזיק בו. לכאורה, אם כן, על המחזיק בחפץ להחזירו לבעליו הקודם, שהרי אין הנתבע מצוייד בהוכחה כל שהיא הסותרת את בעלותו של התובע המוכחת על ידי עדים.

חזקה על אדם שאינו גנב: בכל אופן, קובעת סוגייתנו, כי אין הנתבע זקוק להביא עדים לכך שהחפץ שלו הוא. זאת, משום ש"אחזוקי איניש בגנבי לא מחזקין". כלומר, אין חושדים באדם שהוא גנב, מפני הרתיעה הטבעית של בני אדם ממעשה נלוז זה, הכרוך בבושה נוראה אם יתפסו בגניבה. נמצא שוב, כי עצם המצאות החפץ ברשות הנתבע מהווה הוכחה כי שלו הוא, שהרי אינו גנב.

כל זאת, לגבי חפצים שיש צורך לגנוב אותם. אולם, לגבי "חפצים העשויים להשאיל ולהשכיר", שאדם אינו צריך לגנוב אותם כדי להביאם לרשותו, אין מועילה חזקת "אחזוקי איניש בגנבי לא מחזקין", וחובת ההוכחה חוזרת ומוטלת על המחזיק כעת בחפץ (עיי' "קובץ שיעורים" ח"ב סי' ט).

מעתה, קבע הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, חנוך, אינו יכול להתגונן מול אחיו בטענת "המוציא מחבירו עליו הראיה", שהרי הם נציגי ה"מרא קמא", הלא הוא אביהם המנוח, ועל חנוך **להוכיח**, כי אביהם הוריש לו את ניירות הערך. גם בחזקת "אחזוקי איניש בגנבי לא מחזקין" אין הוא יכול להסתייע, שהרי ניירות הערך הונחו בחשבונם באופן אלגנטי, ולא היה צורך במעשה פלילי מצידו כדי שהדבר יתרחש. ממילא, חובת ההוכחה אודות בעלותו על הפקדונות בבנק חוזרת ומוטלת על כתיפיו.

בס"ד

**חדש!
הופיע!**

פניני פרשת השבוע

הגיליון השבועי המבוקש
הגדוש באוצרות אמרות
צדיקים, סיפורים
מפעימים, מסרים ממוקדים
וסגולות נפלאות

**בעריכה מחודשת
ומאירת עיניים,
בכרך מרתק
אחד!**

אור החדש בפרשת השבוע!

**הביאו ברכה אל בתיכם
ואור חדש בשולחן השבת שלכם!**

מפתחות מסודרים ונוחים למאות ערכים, סיפורים, סגולות ואישים

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות | להזמנת כמויות: 052-7681063 | דוא"ל: 8510510@GMAIL.COM

לתרומות והנצחות משה טרייטל טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות: 151-500-700

משרד ראשי: רח' וגמן 1 (מול חתם סופר 5) ת.ד. 471 בני-ברק | טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020 | דוא"ל: E-mail: meorot@meorot.co.il

מאורות הדף היומי

